
Kazalo

1. DRUŽBOSLOVNO RAZISKOVANJE

(Elementi za definicijo družboslovnega raziskovanja, potek družboslovne raziskave, teorija, izkustvo, metoda)

Primeri družboslovnih raziskav

- ☺ Raziskovanje stališč (SJM, Mednarodni program družboslovne anketne raziskave – ISSP, stališča Slovencev o vključevanju Slovenije v EU)
- ☺ Raziskovanje komunikacij (analiza vsebine medijskega poročanja, raziskovanje interneta v Sloveniji -RIS)
- ☺ Raziskovanje političnih procesov (delovanje parlamenta, procesov demokratizacije, volitev)
- ☺ Raziskovanje družbene strukture (družbene neenakosti, življenjskih stilov, socialnega kapitala)

Kaj raziskujejo družboslovci?

- ☺ Družbeni sistem: družbena struktura in kultura: elementi družbene strukture, odnosi med elementi družbene strukture, razmerje med strukturo in kulturo
- ☺ Družbeni procesi: spreminjanje družbenega sistema (strukturne spremembe, nastajanje, ohranjanje, izmenjava, izginjanje kulture ...)
- ☺ Mikro raven raziskovanja: posamezniki, lokalna skupnost ...
- ☺ Makro raven raziskovanja: družbe, globalni procesi ...
- ☺ Objekti raziskovanja in odnosi (relacije) med objekti
- ☺ Značilnosti objektov in povezave (korelacije) med značilnostmi

Opisovanje družbe

Vrste:

- ☺ Umetniško
- ☺ Novinarsko
- ☺ znanstveno

Razlikovanja v opisovanjih glede:

- ☺ cilja raziskovanja (umetniški – estetski užitek, zabava - partey yeahJ; novinarski – informiranje, zabava; znanstveno – spoznavanje, razumevanje, pojasnjevanje, napovedovanje na podlagi dosedanjih spoznanj, spreminjanje družbe na podlagi znanstvenih spoznanj)
- ☺ definiranje predmeta raziskovanja (teorija s svojim pojmovnim aparatom – znanstveni zakoni, dejstva; izkustvo - podatki)
- ☺ uporaba posebnega jezika oz. terminologije (jezik, ki je razumljiv neodvisno od kulturnega koncepta; hipoteze, spremenljivke, odnosi med spremenljivkami, enote opazovanja in njihove značilnosti)
- ☺ znanstvena metoda (spoznavni proces – dedukcija in indukcija; priprava raziskovalnih stališč – konceptualizacija, operacionalizacija, hipoteze; zbiranje podatkov – opazovanje, spraševanje, vzorčenje, standardizacija; analiza podatkov – preizkušanje hipotez, inferenčna statistika, analitska indukcija ...)

Sestavine in potek družboslovne raziskave

(namen raziskave, raziskovalne faze, elementi raziskave, udeleženci raziskave)

Namen raziskave

- ☺ Raziskave glede na odnos do družbene realnosti (do svojega predmeta)
 - Temeljne
 - Aplikativne in akcijske raziskave
- ☺ Spoznavni cilji raziskave:
 - **Eksploracija** – spoznavanje problema (oblikovanje informativne slike o problemu), priprava na bodočo raziskavo
 - **Opis in klasifikacija** – opisi skupine, populacije, procesa, dogodka ..., informacije za nove hipoteze; identifikacija tipov opazovanih pojavov (podobnosti in razlike)
 - **Pojasnitev (in/ali razumevanje)** – potrjevanje, dopolnjevanje, izgrajevanje teorij (dedukcija); primerjava različnih možnih pojasnitev (teorij); pospološevanje (indukcija)

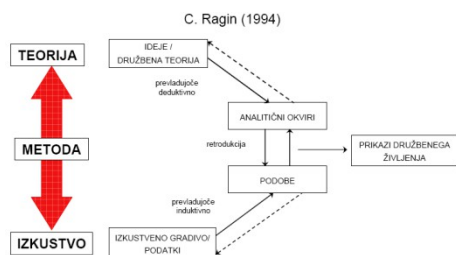
Potek raziskave

Okvir družboslovne raziskave (elementi, ki so skupni vsem oblikam raziskav)

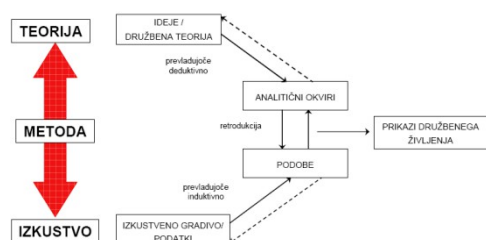
- ☺ **Cilji raziskave:** npr. temeljne, aplikativne in akcijske raziskave; različni spoznavni ali praktični cilji
- ☺ **Enote raziskave:** npr. osebe, skupine, institucije, proizvodi, dogodki, države ...
- ☺ **Kaj nas (glede enot) v raziskavi zanima?** Lastnosti, spremenljivke, dimenzije
- ☺ **Časovna dimenzija:** npr. medčasovne primerjave
- ☺ **Prostorska dimenzija:** npr. mednarodna primerjalna raziskava

Splošni model družboslovne raziskave

2. Znanost (znanstveno proučevanje družbe) – sestavni elementi, struktura

Preprost splošni model družboslovne raziskave (C. Ragin, 1994)

Znanost

- ☺ **Institucionalna dimenzija**

- ☺ **Spoznavno – teoretska dimenzija**
 - Znanstveno spoznanje o svetu okrog nas
 - Pot do novega spoznanja – metoda
 - **Splošna definicija znanosti**: znanost je človekova miselna dejavnost, ki vodi do urejene celote povezanih spoznanj o realnem svetu, ki so sprejeta kot (obče) veljavna

Strukturni elementi znanosti

- ☺ **Izkustvo (empirija)**
- ☺ **Znanstvena teorija**
- ☺ **Znanstvena metoda**:
 - Pot do novega spoznanja
 - Metoda povezuje teorijo in izkustvo

Izkustvo (empirija)

Izkustvo = del človekovega spoznanja, ki je rezultat neposrednega čutnega zaznavanja realnega sveta

- ☺ Podatki za analizo (izkustveno gradivo)
- ☺ Dilema, ki je zaznamovala razvoj družbosl.raziskovanja: Ali realni svet obstaja neodvisno od posameznikovega izkustva?
- ☺ Družbeni pojavi kot izkustveni pojavi: (od fizičnih objektov do moralnih norm)

Znanstvena teorija

Teorija = splet logično povezanih trditev, ki sistematično pojasnjuje določen pojav ali skupino pojavov v okviru določenega področja realnosti

2 splošni funkciji teorije:

- ☺ Pojemovno izhodišče raziskovanja
- ☺ Pojasnjevanje pojavov iz realnosti

Sestavni elementi znanstvene teorije:

- ☺ **Pojmi** (koncepti): predstavljajo pojave; definicije; komunikacija med znanstveniki
- ☺ **Dejstva**: govorijo o obstoju pojavov
- ☺ **Znanstveni zakoni**: povezovanje dejstev
 - Znanstveni zakon = splošna izkustvena trditev o različnih vrstah dejstev, ki izraža univerzalne značilnosti pojavov ali stabilen odnos med pojavi
 - **Znan. zakon govori o**: obstoju in lastnostih pojavov, odnosih med pojavi, stabilnosti odnosov med pojavi, nujnosti odnosov med pojavi, pogojih veljavnosti dejstev ...
 - **Lastnosti znan. zakona**: izkustvena narava, splošnost, univerzalnost, abstraktnost ...

Formalna struktura znanstvenega zakona

V pogojih »Z« so pojavi »X« nujno povezani s pojavi »Y«. alias wtf?

Zakoni v znanstveni teoriji

Teorija povezuje zakone na podlagi pravil logike.

Primer: logična **povezanost med postulati in teoremi**:

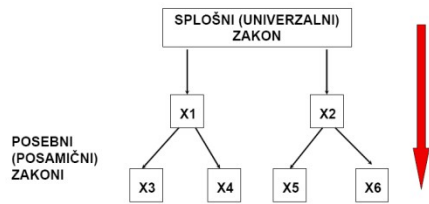
- **Postulat** = zahteva, nedokazljiva al nedokazana predpostavka
- **Teorem** = pravilo, predpostavka

Postulat 1: $A=f(B)$

Postulat 2: $B=f(C)$

Torej → teorem 1: $A=f(C)$

Deduktivna struktura teorije

Sestava teorije (na slajdih ma on to na primeru razloženo, tu je pa sam na splošno)

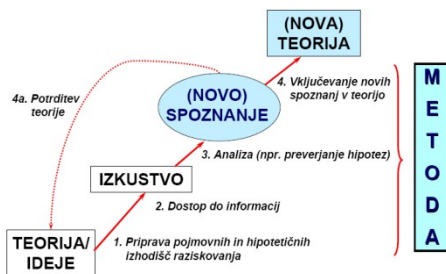
- ☺ Definicije ključnih pojmov
- ☺ Ključna dejstva
- ☺ Znanstveni zakoni
 - Ključni postulat
 - Specifični (»izpeljani«) zakoni

Pol pa s tega vun **teoreme** izpeljuješ. I guess.

Teorija, izkustvo in nastanek teorije

- ☺ **Dedukcija** – sklepanje, pri katerem sklep sledi iz ene ali več premis? na podlagi točno določenih logičnih pravil
- ☺ **Indukcija** – sklepanje na podlagi izkustvenih dejstev, ima verjetnostni značaj; iz izkustveno ugotovljenih znakov enega ali več pojavov sklepamo na lastnost celega razreda pojavov
- ☺ **Inverzna dedukcija**

Znanstvena metoda (mesto metode v okviru znanosti)

- ☺ **Epistemologija (spoznavna teorija)** – se ukvarja s proučevanjem poti do novega spoznanja (zanimajo jo splošna načela znanstvenega spoznavanja)
- ☺ **Metodologija** – je znanost o metodi, je del logike; ukvarja se s (konkretnimi) pravili znanstvenega spoznavanja (preučevanje in razvoj konkretnih raziskovalnih metod)

3. VLOGA TEORIJE V EMPIRIČNEM RAZISKOVANJU

(potek raziskave: od teorije do izkustva in nazaj (ali obratno))

Vloga teorije pri empiričnem raziskovanju družbe

2 temeljni funkciji:

- ☺ **Orientacijska** – usmerja empirično raziskovanje

- Definicije pojmov: komunikacija med znanstveniki, opredelitev (zamejitev) področja raziskovanja, konceptualizacija in operacionalizacija
- Dejstva in zakoni: vir hipotez in konkretizacija raziskovalnega problema
- ☺ Pojasnjevanje (in/ali razumevanje) pojavov v realnem svetu – cilji raziskovanja

Pojmi (ali koncepti) (inštrumenti za miselno sprejemanje stvarnega sveta)

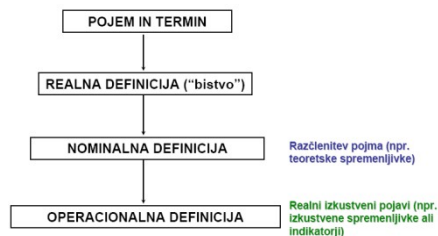
Od pojava (v realnem svetu) do (teoretičnega) pojma:

Vrste pojmov (klasifikacija »stvari« iz realnega sveta, ki jih znanstveniki merijo – po A.Kaplanu)

- ☺ **Direktni opazovalni pojmi:**
 - Rezultat neposrednega opazovanja (npr. strankarska opredeljenost na podlagi zabeležene volilne izbire)
- ☺ **Indirektni opazovalni pojmi:**
 - Sklepanje na podlagi neposrednega opazovanja (npr. politična usmeritev na podlagi zabeležene volilne izbire)
- ☺ **Konstrukti (teoretski konstrukti):**
 - Pojmi oblikovani (definirani) na podlagi kombinacije različnih opažanj (npr. medgeneracijska družbena mobilnost)
 - Teoretski pojmi – kompleksni pojavi, kjer gre za odnose med strukturnimi elementi in med spremenljivkami (npr. modernizacija)

Konceptualizacija: razčlenitev teoretskega pojma

- V procesu razčlenitve teoretskega pojma se pomikamo od **abstraktnega h konkretnemu** (teorija → izkustvo) – dedukcija.
- **Identificiramo enote analize in njihove lastnosti** (teoretske dimenzije, teoretske spremenljivke).
- **Določimo enote opazovanja in izkustvene lastnosti** (kazalnike oz. indikatorje) s pomočjo katerih opazujemo lastnosti enot analize.

Struktura procesa znanstvenega spoznavanja

2 pristopa k znanstveni pojasnitvi (2 splošna načrta družboslovne raziskave):

□ Preverjanje hipoteze:

□ »Utemeljena« teorija:

4. KVANTITATIVNO IN KVALITATIVNO RAZISKOVANJE

(razlike glede raziskovalnih ciljev, razmerja med enoto in spremenljivko, procesa spoznavanja...)

Kvalitativni in kvantitativni raziskovalni načrti

Kvantitativne raziskave

- Eksperiment
- Anketa

Nereaktivne raziskave (analiza vsebine, obstoječa statistika in sekundarna analiza)

- Kvalitativne raziskave
- Terenske (participativne) raziskave
- Zgodovinsko – primerjalne raziskave

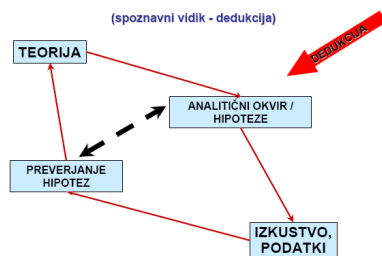
★ Primer kvanti. raziskave: izhodiščni model dejavnikov oblikovanja udeležbe na volitvah v parlament EU

- Enota analize: posameznik (vzorec polnoletnih prebivalcev SLO)
- Raziskovalni načrt: anketa

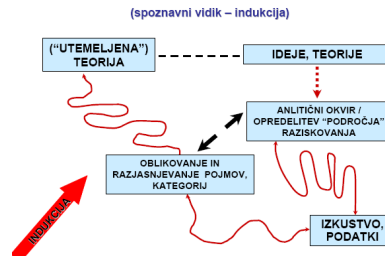
★ Primer kvalit. raziskave: spremembe strankarskega sistema v Sloveniji 1990 do 2004

- Enota analize: strankarski sistem v Sloveniji
- Raziskovalni načrt: študija (posameznega primera) – zgodovinsko-primerjalna raziskava

Potek kvantitativne raziskave

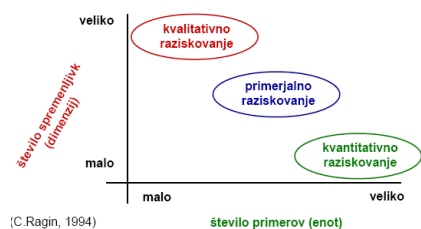

Potek kvalitativne raziskave

Raziskovalne strategije ter raziskovalni cilji

- ☺ **Kvantitativno raziskovanje:** primarno je prepoznavanje zakonitosti, napovedovanje, preverjanje/izboljšanje teorij
- ☺ **Primerjalno raziskovanje:** primarno je raziskovanje različnosti, razvijanje novih teorij
- ☺ **Kvalitativno raziskovanje:** primarno je razvijanje novih teorij, interpretacija družbeno pomembnih pojavov, »dajanje glasu«

Nekatera metodološka pravila

	Kvantitativno	Kvalitativno
Vrednotna naravnost	Nevtralnost	Zavestna pristranskost
Vloga raziskovalca	Pogled od zunaj	Udeležba v okolju
Potek raziskave	Dedukcija	Indukcija
Zbiranje podatkov	Standardizacija	Prilagajanje okolju
Število raziskovalnih enot	Veliko	Malo
Število opazovanih lastnosti	Malo	Veliko

Še o razlikah

Kvantitativno:

- ☺ Splošnost
- ☺ Ekstenzivnost
- ☺ Preizkus hipotez (s statističnimi analizami, tabelami, grafi in interpretacijo)
- ☺ Operacionalizacija – merski inštrumenti so oblikovani vnaprej
- ☺ Podatki v obliki števil (rezultat meritev)
- ☺ Teorija vzročna, poudarek na dedukciji
- ☺ Postopki so standardizirani, ponovljivost se predpostavlja
- ☺ Usmerjenost k spremenljivkam (dimenzijam enot) (pojmi so v obliki spremenljivk)
 - Odkrivanje razširjenosti zakonitosti v velikem številu primerov, ali prepoznavanje nekaterih širših zakonitosti na makro družbeni ravni.
 - Izhodišče je teorija (preizkus hipotez izpeljanih iz teorije)
 - Odkrivanje verjetnosti odnosov med značilnostmi družbene strukture (med spremenljivkami) na najširši možni populaciji posameznih opazovanih primerov
- ☺ Veliko enot
- ☺ Slabosti: težnja k abstraktnim, včasih celo nesmiselnim posplošitvam; omejitve in težave, ko je potrebno oceniti vplive velikega števila interakcij različnih dejavnikov

Kvalitativno:

- ☺ kompleksnost
- ☺ Intenzivnost
- ☺ Odkrivanje pomena v množici podatkov
- ☺ Specifični merski inštrumenti, oblikovani ad-hoc na licu mesta
- ☺ Podatki v verbalni obliki (na podlagi dokumentov, opažanj ...)
- ☺ Teorija = vzročna ali ne vzročna, običajno je poudarek na indukciji
- ☺ Raziskovalni postopki so posebni od primera do primera, ponovitve so redke
- ☺ Analiza poteka kot razkrivanje tematik in oblikovanje posplošitev iz podatkov, ali kot ureditev podatkov za prikaz celote
- ☺ Usmerjenost k primerom oz. enotam (pojmi v obliki tematik, posplošitev, klasifikacij)
 - Podrobno raziskovanje manjšega števila konkretnih primerov (enot) in razumevanje pojavov znotraj njih
 - Izhodišče so dejstva in podatki, ki nas (lahko) vodijo do teorije
 - Odkrivanje ponavljajočih (nespremenljivih) vzorcev, ki so skupni relativno majhnemu številu primerov (enot)
- ☺ Malo enot
- ☺ Slabosti: nagnjenost k partikularnosti in hkrati pogosto tudi k veliki splošnosti oz. posploševanju na enem primeru: neuporabnost ob večjem številu primerov

5. DRUŽBOSLOVNE PARADIGME

(pozitivizem in interpretativna paradigma kot temelja kvanti. in kvali. raziskovanja)

Družboslovne paradigme in pojmovanje metode

- ☺ Paradigma = »vzorec raziskovanja«

- Predpostavke in domneve znanstvene skupnosti, ki ne zahtevajo nikakršnega preverjanja znotraj te znanstvene skupnosti
- Način postavljanja raziskovalnih vprašanj in način iskanja odgovorov na ta vprašanja (metode)

Elementi družboslovne paradigme oz. znanstvene discipline, ki so pomembni za razvoj metode v družboslovju:

- ☺ Pojmovanje družbe (teorija)
- ☺ Pojmovanje družbene vloge znanosti
- ☺ Logično-epistemološki vidiki pojmovanja znanosti
- ☺ Raziskovalna praksa znanstvene discipline

Nastanek paradigmskih temeljev različnih raziskovalnih strategij

- ☺ **Pozitivizem** – kako približati znanost o družbi standardom naravoslovja (utemeljitli – Comte, Mill, Durkheim)
- ☺ Kritike pozitivizma – **paradigmski spori**
- ☺ **Interpretativna paradigma** – družbe ni mogoče raziskovati na istih spoznavnih temeljih na katerih poteka raziskovanje narave

Od paradigmskih sporov do preseganja nasprotij

Značilnosti pozitivistično usmerjenega družboslovnega raziskovanja

- ☺ Potek raziskave – **operacionalizacija in preverjanje hipotez**
- ☺ **Empirizem** (filozofska smer ki šteje izkušnje za edini vir človeških spoznanj)
- ☺ **Vrednotna nevtralnost**
- ☺ **Zbiranje podatkov** – poudarek na anketi
- ☺ Uporaba **kvantitativnih metod**
- ☺ **Značilnosti, ki so bile predmet razprav in polemik:**
 - Enotna načela znanstvenega spoznavanja
 - Koncept znanstvene pojasnitve – splošni zakon
 - Razumevanje družbenega pojava kot stvari
 - Pojmovanje konceptov: objektivnost, veljavnost, zanesljivost
 - Vrednotna nevtralnost
 - Empirizem in zavračanje samoopazovanja
 - Poudarjanje ankete in kvantitativnih metod

Prvo obdobje kritike: spor o metodi in spor o vrednotah (po 1880)

- **Historicizem** (pretirano poudarjanje zgodovinskih dognanj, dejstev) - Dilthey
- **Sociologija razumevanja** - Weber

Drugo obdobje kritike: spor o pozitivizmu (po 2.sv. vojni, konec 50h in 60h najbolj)

- **Kritična teorija družbe** (Frankfurtska šola) – zavračanje vrednotne nevtralnosti in zavzemanje za družbeno angažirano družboslovje
- **Kvalitativna vs. kvantitativna metodologija** – kritika ankete in (nekritične) uporabe kvantitativnih metod za analizo podatkov

Metodološke posledice paradigmskega spora

- ☺ Ločen razvoj raziskovalnih praks, ki temeljijo na različnih metodoloških pristopih:
 - **Pozitivizem** – kvantitativno raziskovanje
 - **Interpretativna paradigma** – kvalitativno raziskovanje

Paradigme in proces spoznavanja

Pozitivizem

- ☐ Začetki (Comte) – približevanje družboslovja naravoslovju: pomen izkustva, gradnja teorije kot indukcija
- ☐ Nadaljnji razvoj – naravoslovni principi v družboslovju: univerzalni in splošni zakoni → dedukcija – raziskovanje kot preizkus hipoteze (Popper)

Interpretativna paradigma

- ☐ Kritične reakcije na pozitivizem: univerzalni zakoni niso možni, gre le za razumevanje posamičnega v nekem zgodovinskem kontekstu (historicizem)
- ☐ Raziskovanje kot gradnja »utemeljene« teorije (→ indukcija), ki velja zgolj za proučevani pojav

Paradigmatske razlike

	Pozitivizem	Interpretativna paradigma
Ontološka	Realnost je ena	Več konstrukcij realnosti
Epistemološka razlika	Pogled od zunaj	Pogled od znotraj
Problem vrednot	Vrednotna nevtralnost	Vrednotna naravnost
Posploševanje	Možni so univerzalni zakoni	Niso možni univerzalni zakoni
Vzročnost	Ločitev vzroka in posledice	Ni možno ločiti
Logika spoznavanja	Dedukcija	Indukcija
Raziskovalne metode	Kvantitativne	kvalitativne

6. KVALITATIVNO RAZISKOVANJE (paradigmatski temelji, značilnosti in potek raziskave)

- ☉ Širok spekter konkretnih raziskovalnih načrtov

Paradigmatsko izhodišče

- ☉ Utemeljeno v interpretativni paradigmi
- ☉ Ključni viri so naslednji: **historicizem** (Dilthey), **sociologija razumevanja** (Weber), **fenomenologija** (Schutz), **etnometodologija** (Garfinkel)

Pojmovanje družbe kot objekta raziskovanja (izhodiščna točka za razlikovanje med kvalitativnim in kvantitativnim raziskovanjem)

2 temeljni zapovedi v sociologiji:

- ☉ Durkheim (pozitivizem): *Družbene pojave je treba opazovati kot stvari.*
- ☉ Weber (sociologija razumevanja): *Za sociologijo je predmet spoznavanja subjektivno pomenski kompleks delovanja.*
Luckman & Berger: *Trditvi nista protislovni – družba ima objektivno dejanskost in se hkrati konstruira z dejavnostjo, ki izraža subjektivni pomen.*

Interpretativna paradigma in metodološke predpostavke kvalitativnega raziskovanja

- ☉ Berger & Luckman : *Družbeni svet ni dan (kot »stvar«), ampak je sokonstruiran v komunikacijskem procesu.*
- ☉ **Metodološka zahteva** je »komunikativno« terensko raziskovanje [Spremenjen odnos med udeleženci raziskave – komunikacija, v kateri se dojame konstrukcije sveta, ki so vedno rezultat interakcij.]
- ☉ **Paradigmatska metoda** (zbiranja podatkov) v okviru kvalit. raziskovanja je torej *opazovanje z udeležbo*.

Cilji kvalit. raziskovanja

- ☉ »Dajanje besede«
- ☉ Interpretacija družbeno pomembnih pojavov
- ☉ Nadgrajevanje teorij, razvijanje novih teorij
- ☉ Preizkušanje in dopolnjevanje obstoječih teorij
- ☉ Raziskovanje različnosti ali podobnosti

Raziskovalna vprašanja (3 skupine):

- ☉ **Teoretska**

- ☺ Usmerjena na določeno populacijo
- ☺ Osredotočena na konkreten problem

Značilnosti:

- ☺ »Nepozitivistični« pristop: perspektiva ljudi, ki se jih raziskuje (makro - mikro)
- ☺ Podatki: empirični, vendar predstavljajo pomene in ne zgolj za statistične analize
- ☺ Logika raziskovanja – praviloma rezultat raziskovalnih izkušenj, ne pa vnaprej pripravljena idealna formalizirana pravila
- ☺ Nelinearni potek raziskave – ciklično, spirala
- ☺ Indukcija
- ☺ Fleksibilnost raziskovalnega načrta
- ☺ Poudarek na primeru – ponavadi poteka kot študija primera
- ☺ Raziskovalec je »instrument« raziskave (vloga raziskovalca! = zaupanje in verodostojnost)
- ☺ Ni ekskluzivizma glede metod zbiranja podatkov
- ☺ Analitična indukcija – razjasnjevanje konceptov (zbiranje podatkov, analiza in interpretacija se prepletajo)
- ☺ Kontekst – družbene okoliščine
- ☺ Poudarek na proceduri in časovnem sledju
- ☺ Teoretsko vzorčenje
- ☺ Interpretacija (3 ravni: pomene za akterje, v kontekstu, umestitev v splošno teorijo)
- ☺ Etična vprašanja so pomembna

Začetki kvalitativne metodologije

- ☺ Poročila evropskih popotnikov (13.st.)
- ☺ Antropološke raziskave – prve akademske terenske raziskave (Mallinowski)
- ☺ Terensko raziskovanje lastnih družb
- ☺ Čikaška šola (R. Park: projekt raziskovanja mestnega okolja z neposrednim opazovanjem in razgovori na ulicah, v lokalih ... L. 1916). 3 načela terenskega dela so se uveljavila:
 1. Raziskovati ljudi v njihovem naravnem okolju oz. na licu mesta
 2. Raziskovati ljudi s pomočjo neposredne komunikacije z njimi
 3. Priti do razumevanja družbenega sveta in oblikovati teoretske trditve o izkušnjah in perspektivi članov raziskovane skupine
 - ☐ Že takrat so bili poudarjeni: eksplorativni pristop, interpretativni pristop, postopno generiranje teoretskih konceptov iz empiričnega gradiva, sekvenčna analiza, opazovanje z udeležbo (terensko delo)

Raziskovalno vprašanje in oblika kvalitativne raziskave

Namen raziskave – vrsta raziskovalnega vprašanja	Oblike raziskave
POIZVEDOVANJE	- študija primera - terenska raziskava
OPIS	- študija primera - terenska raziskava - etnografska študija
POJASNJEVANJE	- študija primera na več "lokacijah" - zgodovinsko-primerjalna študija - terenska raziskava - etnografija
NAPOVEDOVANJE	- eksperiment - kvazi-eksperiment

Metode zbiranja podatkov

- ☺ Primarne metode
 - ☐ Udeležba (opazovanje z udeležbo)
 - ☐ Neposredno (»čisto«) opazovanje
 - ☐ Globinski intervju
 - ☐ Analiza dokumentov
- ☺ Dopolnilne metode
 - ☐ Pripovedi, življenjske zgodbe, analiza poteka dogodkov, filmi, video, fotografije, govornica telesa, nereaktivne meritve, vprašalniki oz. ankete, testi ...

- ☺ Kombinacija metod zbiranja podatkov (triangulacija)
- ☺ Kaj določa izbor metode za zbiranje podatkov:
 - ☐ Tip informacij
 - ☐ Vlogo raziskovalca v okolju

Tip informacij in ustreznost posameznih metod za zbiranje podatkov

Informacijski tip	Metode zbiranja informacij		
	PREŠTEVANJE, VZORČENJE	OPAZOVANJE Z UDELEŽBO	INTERVJU Z INFORMANTI
Razširjenost pojava	Prototip in najboljša oblika	Običajno neustrezna in neuspešna	Pogosto, vendar ne vedno, neustrezna; če je ustrezna, je uspešna
Dogodki, doživljaji	Neustrezna in neuspešna	Prototip in najboljša oblika	Ustrezna ob previdni uporabi in uspešna
Institucionalizirane norme, statusi	Ustrezna, toda neuspešna	Ustrezna, toda neuspešna, razen za neverbalizirane oblike	Najbolj uspešna in zato najboljša oblika

Proces kvalitativne raziskave

- ☺ Izbor raziskovalnega problema
 - ☐ Relevantnost
 - ☐ Prizorišča in enote
- ☺ Začasni analitični okviri (kategorije in pojmi)
 - ☐ Alternativni
 - ☐ Spremenljivi
- ☺ Razjasnjevanje pojmov in kategorij
 - ☐ Homogenost kategorij
 - ☐ Analitična indukcija
 - ☐ Teoretično vzorčenje
- ☺ Podrobna opredelitev analitičnih okvirov
 - ☐ Ni vedno opravljena
 - ☐ Oblikovanje prikazov

Terensko raziskovanje in opazovanje z udeležbo

- ☺ Definicija = *podaljšana udeležba raziskovalca v dnevnem življenju skupine in poskus raziskovalca, da se poistoveti z normami, vrednotami in obnašanjem skupine*
- ☺ Klasifikacija opazovanja (glede na način udeležbe); raziskovalec je:
 - ☐ Popolni udeleženelec
 - ☐ Udeleženelec kot opazovalec
 - ☐ Opazovalec kot udeleženelec
 - ☐ Čisti opazovalec

Vrste možnih prizorišč

- ☺ Organizacije
- ☺ Skupine
- ☺ »Okolja«
- ☺ Dogodki

Področja opazovanja

- ☺ Pomeni
- ☺ Prakse
- ☺ Dogodki
- ☺ Srečanja
- ☺ Vloge
- ☺ Odnosi

Objektivnost, zanesljivost in veljavnost v okviru terenskega raziskovanja

- ☺ *Prilagajanje pravilom komunikacije* v raziskovanem okolju – interna veljavnost
- ☺ Prikaz terenskega dela oz. *eksplikacija pravil* (zagotavljanje intersubjektivne preverljivosti oz. ponovljivosti)

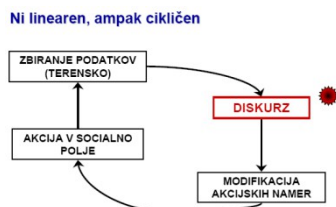
Potek terenske raziskave (faze)

- ☺ Priprava (eksploracija), literatura, »defokusiranje«
- ☺ Izbor lokacije (»vzorčenje«), vprašanje dostopa
- ☺ Vstop v okolje in vzpostavitev socialnih odnosov s člani skupine
- ☺ Prevzem socialne vloge, spoznavanje situacije in se razumeti s skupino
- ☺ Opazovanje, poslušanje, zbiranje kval. podatkov, zapisovanje
- ☺ Prve analize, oblikovanje in ovrednotenje delovnih hipotez
- ☺ Fokusiranje na posebne vidike v situaciji, teoretsko vzorčenje
- ☺ Terenski intervju z informanti
- ☺ Deangažiranje in zapustitev okolja
- ☺ Dokončanje analiz in pisanje poročila

Akcijsko raziskovanje

- ☺ Bistvo – *vnos sprememb v okolje*
- ☺ Relacija »subjekt - subjekt«
- ☺ Deobjektivizacija
- ☺ *Multimetodski pristop* (prilagajanje metod zbiranja podatkov tipu informacij)
- ☺ Aplikativnost
- ☺ Poudarek na proceduri

Potek akcijske raziskave

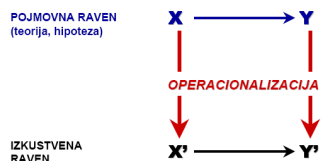

7. KVANTITATIVNO RAZISKOVANJE (raziskovanje povezanosti med spremenljivkami)

Spoznavni cilji raziskave

- ☺ Eksploracija
- ☺ Opis in klasifikacija
- ☺ Pojasnitev (raziskovanje povezanosti → vzročnost)

Klasični koncept pojasnitve – preverjanje hipoteze

Znanstvene predpostavke (analitični okvir kvantitativne raziskave)

Hipoteze

- Trditve, ki zajemajo predmet in cilje raziskovanja v najširšem obsegu
- Govorijo o lastnostih pojavov in/ali o zvezah med pojavi oz. njihovimi lastnostmi

- Bistveni sestavni element hipoteze je spremenljivka

Spremenljivke

- Razčlenitev teoretskih pojmov
- Inštrument za približevanje k objektu raziskave
- Merljive lastnosti opazovanih objektov oz. pojavov raziskovanja
- Lastnosti, ki se od primera do primer (lahko) razlikujejo

Hipoteza usmerja spoznavni proces v raziskavi

- ☺ **Preciziranje raziskovalnega problema** – jasna opredelitev spoznavnih ciljev raziskave (raziskovalna vprašanja)
- ☺ Iz hipoteze mora biti razvidno, kaj so **objekti raziskave** (enote analize) in katere so **ključne dimenzije teh objektov** (spremenljivke), ki nas zanimajo
- ☺ **Hipoteze določajo tudi:**
 - **Prostorski in časovni okvir raziskave**
 - **Postopke zbiranja podatkov**
 - **Postopke analize podatkov**
- ☺ **Hipoteze morajo biti:**
 - **Preverljive**
 - **Povezane z realnim svetom**
- ☺ **Dobre hipoteze:**
 - **Vsebujejo afirmativne trditve**
 - **Njihova vsebina je jasna**
 - **So teoretsko utemeljene**
- ☺ **Oblikovanje hipotez:**
 - **Dedukcija (teorija)**
 - **Indukcija**
 - **Analogija**
 - **Zdrav razum**

Cilji raziskovanja in hipoteze

Deskripcija ali opis (hipoteze z deskriptivno vsebino)

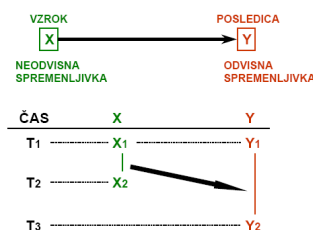
Klasifikacija ali tipologija (hipoteze z klasifikatorsko-tipološko vsebino)

Pojasnitev (hipoteze o povezanosti (med spremenljivkami) in o vzročno-posledičnih odnosih)

Bivariatne zveze (povezanost dveh spremenljivk)

Vzročnost

- ☺ Asimetrična zveza med (najmanj) dvema pojavoma (spremenljivkama)
- ☺ Vzrok (neodvisna spremenljivka) vpliva na posledico (odvisna spremenljivko)
- ☺ Vzrok (sprememba neodvisne spremenljivke) predhodijo posledici (spremembi odvisne spremenljivke)

Vzročnost in možne zveze med spremenljivkami ob uvedbi tretje spremenljivke (Z)

Izhodišče: X

Y

X = neodvisna spremenljivka
 Y = odvisna spremenljivka
 Z = intervenirajoča spremenljivka

Sistem hipotez (za rešitev raz. problema), ki povezuje:

- ☺ Generalno (glavno) hipotezo
- ☺ Razčlenjujoče hipoteze
- ☺ Konkretno oz. specifične hipoteze
 - V takšnem primeru so hipoteze med seboj logično povezane od najbolj splošne do konkretne ravni (generalna → specifična)

Potek kvantitativne raziskave (način poteka raziskave, operacionalizacija)

Sestavine načrta kvantitativne raziskave

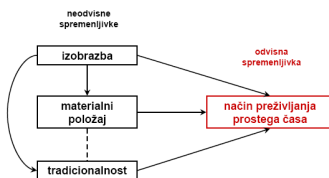
Raziskovalni problem

- ☺ Družbena utemeljenost (reševanje družbenega problema)
- ☺ Teoretski okvir (relevantne teorije, ki se jih z raziskavo lahko preizkusi)
- ☺ Hipoteze – utemeljene v teoriji (sistem hipotez)

Ključni elementi za izvedbo raziskave

- ☺ Iz hipotez je razvidno: enote analize, spremenljivke (katere opazujemo)
- ☺ Določimo prostorski in časovni okvir raziskave (izkustveni okvir)

Model povezanosti spremenljivk (empirične hipoteze)

Metode in podatki

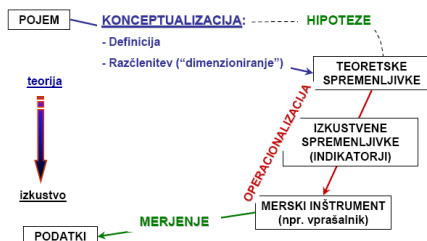
- ☺ Oblika raziskave (raziskovalni dizajn, raziskovalni načrt) – npr. opazovanje, anketiranje, analiza vsebine
- ...
- ☺ Načrt zbiranja podatkov (predvidimo vse korake)
- ☺ Predvideni postopki za analizo podatkov (od priprave analitskega modela do izbora konkretnih statističnih analiz)

Od teorije do merjenja (operacionalizacija)

Razčlenitev teoretskega pojma in operacionalizacija

Pojem in termin → Realna definicija (»bistvo«) → Nominalna definicija (razčlenitev pojma – npr. teoretske spremenljivke) → Operacionalna definicija (realni izkustveni pojavi – npr. izkustvene spremenljivke ali indikatorji) → Merski inštrument in merjenje

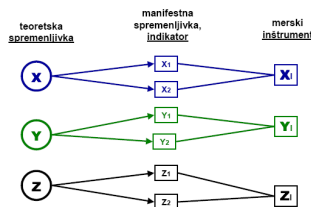
Od teoretskega pojma do merskega inštrumenta

Merjenje

- ☺ Merjenje kot:
 - Zbiranje podatkov
 - Sklenitev procesa operacionalizacije
- ☺ Izhodišče merjenja je postopek konceptualizacije
- ☺ Priprava merjenja:
 - Izbor ustreznih (izkustvenih) znakov teoretske spremenljivke na podlagi njene operacionalne definicije
 - Izdelava merskega inštrumenta
- ☺ Merimo lastnosti enot analize
- ☺ Merjenje: **klasifikacija objektov merjenja in označevanje s simboli (npr. številkami)**
- ☺ Rezultat merjenja so podatki (vez med teoretskim konceptom in realnim svetom)

Spremenljivka – indikator – merski inštrument

Indikator = »zunanji znak« teoretske spremenljivke

Dejavniki izbire merskih inštrumentov

- ☺ Tip enote opazovanja
- ☺ Lastnosti, ki jih opazujemo
- ☺ Operacionalne definicije merjenih spremenljivk
- ☺ Izbrani indikatorji
- ☺ Postopki zbiranja podatkov
- ☺ Pričakovana natančnost merjenja

Merske lestvice in ravni merjenja

- ☺ **Nominalne** (»kvalitativne«) lestvice
 - **Atributivne** – prisotnost/odsotnost pojava, izčrpnost, vsaka enota samo eno vrednost
 - **Poimenovalne**
- ☺ **Številске** (»kvantitativne«)
 - **Ordinalne (rangi)** – ordinalne (»šibke kvantitativne«) lestvice, »od malo do veliko«
 - **Intervalne** – intervalne lestvice (»stroge kvantitativne«), enaki razmiki med točkami na lestvici (merska enota), ni ničelne točke
 - **Razmernostne** – razmernostne (»stroge kvantitativne«) lestvice, enaki razmiki med točkami na lestvici (merska enota), ničla je definirana

(Sestavljene) merske lestvice

- ☺ **Merska lestvica** = sestavljen merski inštrument, ki vsebuje več indikatorjev iste spremenljivke (npr. več anketnih vprašanj)
- ☺ Elementi sestavljene merske lestvice so povezani in oblikujejo »indeks« - **enotno merilo merjene spremenljivke**
- ☺ **Funkcije merskih lestvic:**
 - **Merjenje** (Možnost bolj natančnega merjenja)

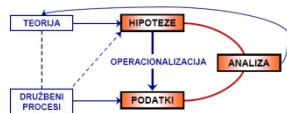
- Pomoč pri definiranju sestavljenih spremenljivk
- Onemogočanje pristranskosti pri merjenju »občutljivih« stališč
- Večja veljavnost in zanesljivost merjenja
- Za funkcijo merjenja bi zadoščala že lestvica v obliki 1 vprašanja

Analiza podatkov – Temeljni elementi analitskega procesa:

Hipoteze (teorija)

Podatki (izkustvo)

Analiza podatkov (raziskovalni postopki)

Podatki

- ☺ So rezultat merjenja
- ☺ So sistematično urejene in pojmovno strukturirane manifestne lastnosti pojavov oz. objektov opazovanja (raziskovanja)
- ☺ 2 bistvena elementa podatkov:
 - Enote opazovanja
 - Lastnosti, ki smo jih merili
- ☺ Podatkovna matrika

		LASTNOSTI					
		X ₁	X ₂	X ₃	.	.	X _i
E N O T E	E ₁	1	3	25	-	-	0
	E ₂	2	1	43	-	-	1
	E ₃	2	1	19	-	-	1
	.	-	-	-	-	-	-
	.	-	-	-	-	-	-
	E _i	1	2	31	-	-	0

Priprava podatkov za analizo

- ☺ Kodiranje
 - Določanje kategorij in njihovih šifer
 - Kodirna knjiga (»Codebook«)
- ☺ Vnos podatkov
 - Neposredno
 - posredno
- ☺ Čiščenje podatkov
 - Dopustne šifre
 - Logična kontrola
- ☺ Shranjevanje podatkov
 - Arhivi podatkov
- ☺ Orodje za obdelavo podatkov
 - Programski paketi

Spoznavni cilji raziskave, tip podatkov in postopki za analizo

tip podatkov spoznavni cilji	NOMINALNI (+ORDINALNI)	INTERVALNI (+RAZMERNOSTNI)
DESKRIPCIJA	- frekvenčne porazdelitve - tabele	- aritmetična sredina in standardni odstop - primerjava povprečij
KLASIFIKACIJA, TIPOLOGIJA	- tabele - razvrščanje v skupine	- razvrščanje v skupine - komponentna in faktorska analiza
POJASNITEV	- tabele (in različni koef.)	- korelacije - regresijska analiza
	- t-test, analiza variance - regresijska analiza	

Rezultati in ovrednotenje (elementi raziskovalnega poročila)

- ☺ Utemeljitev in hipotetično izhodišče
 - Splošni okvir raziskovanega problema

- Teorija – dosedanje vedenje o problemu
- Izkusveni kontekst
- Hipoteze oz. analitični okvir
- ☺ Metode
 - Udeleženci – ciljna populacija in enote opazovanja
 - Raziskovalni načrt, zbiranje podatkov
- ☺ Izkusstvo – rezultati
 - Analize – utemeljitev izbranih metod za analizo
 - (izkusvene) podobe – pregled rezultatov analiz podatkov
- ☺ Interpretacija in razprava
 - Ujemanje rezultatov s postavljenimi hipotezami
 - Umestitev rezultatov v izkusveni, teoretični in splošni okvir

Prikaz rezultatov (slike (grafi) in preglednice (tabele))

- ☺ Le tiste slike ali preglednice, ki prikazujejo bistvene raziskovalne rezultate oz. informacije o raziskavi
- ☺ Slika, preglednica ... je interpretacija rezultatov
- ☺ Vsebovati mora toliko informacij, da je sama po sebi razumljiva
- ☺ Vključenost v poročilo v besedilu in v prilogah

8. KVANTITATIVNO RAZISKOVANJE: ANKETA

Oblike znanstvenega zbiranja podatkov

- ☺ Opazovanje
- ☺ Spraševanje
- ☺ Analiza vsebine
- ☺ Arhivski podatki in dokumenti
- ☺ Fizični sledovi

Opazovanje in spraševanje (razlike)

	Spraševanje	Opazovanje
Čas	Preteklost, sedanost	Sedanost
Trajanje	Krajše	Daljše – odvisno od poteka dogodkov
Prostor	Ni omejen	Omejen z dometom neposrednega izkusstva
podatki	Posredovani	Neposredno izkusstvo (kar lahko opazujemo)
Komunikacija	Dvosmerna (vprašanje - odgovor)	Praviloma je ni
Standardizacij a	Možna visoka stopnja	Možna, vendar težko uresničljiva (dogodke težko predvideti)

Bistveni elementi ankete

- ☺ Zbiranje podatkov s spraševanjem
- ☺ Komunikacija anketar – anketiranec (vprašanje - odgovor)
- ☺ Vnaprej pripravljen inštrument (vprašalnik)
- ☺ Standardizacija (primerljivost podatkov)
- ☺ Kvantifikacija
- ☺ Vzorčenje (možnost posploševanja)
- ☺ Enota analize: praviloma posameznik
- ☺ Opis populacije, ki je ni mogoče opazovati neposredno (veliko število enot analize, primerov)

Problemi, primerni za anketno raziskavo

- ☺ Stališča, prepričanja, mnenja, vrednote

- ☺ Pričakovanja
- ☺ Znanje
- ☺ Obnašanje
- ☺ (Samo)zaznave, ocene
- ☺ Značilnosti, lastnosti, dejstva

Elementi pozitivizma v okviru ankete

- ☺ Veliko število enot
- ☺ Zanima nas populacija, porazdelitev neke lastnosti v populaciji
- ☺ Vnaprej pripravljen inštrument (na podlagi operacionalizacije)
- ☺ Visoka stopnja standardizacije
- ☺ Kvantifikacija
- ☺ Cilj: preizkušanje hipotez izpeljanih iz teorije (dedukcija)
- ☺ Opazovanje od zunaj (formalen odnos)

Različne oblike anket (načrti)

- ☺ Ena časovna točka
- ☺ Longitudinalna raziskava (panel, trend)
- ☺ (Mednarodne) primerjalne raziskave
- ☺ Vrste ankete glede na izvedbo spraševanja
 - ▮ Neposredni intervju (face to face)
 - ▮ Telefonska anketa
 - ▮ Poštna anketa
 - ▮ Skupinska (vodena) anketa
 - ▮ Spletna anketa

Načrtovanje ankete (ključne faze)

- ☺ Konceptualizacija
- ☺ Populacija in enota raziskave
- ☺ spremenljivke
- ☺ Vzorec
- ☺ Operacionalizacija
- ☺ Priprava vprašalnika (merski inštrumenti)
- ☺ Usposabljanje anketarjev
- ☺ Terenska faza (anketiranje)
- ☺ Vnos podatkov

Viri napak pri anketi

- ☺ Vzorec
- ☺ Vprašalnik
- ☺ Anketar ← problem anketne situacije
- ☺ Anketiranec
- ☺ Okoliščine
- ☺ Vnos podatkov

3 osrednji elementi ankete

- ☺ Vzorec
- ☺ Vprašalnik
- ☺ Anketiranje – terenska faza

Vzorec

- ☺ Element – enota analize, ki se lahko razlikuje od enote opazovanja
- ☺ Populacija – teoretično definiran agregat enot analize

- ☺ Raziskovana populacija
- ☺ Vzorčna enota
- ☺ Vzorčni okvir (seznam)
- ☺ Opazovana enota (vir informacij)
- ☺ Spremenljivka
- ☺ Parameter – sumarni opis spremenljivke na populaciji
- ☺ Statistika – sumarni opis spremenljivke na vzorcu
- ☺ Vzorčna napaka in interval zaupanja

★ Vzorčni načrt

- Naključni (verjetnosti) vzorci
 - Enostavni naključni
 - Sistematični (z naključnim izhodiščem)
 - Stratificiran
 - Večstopenjski (skupinski)
- Ne-naključni vzorci
 - Namenski
 - Kvotni
 - Snežena kepa (snow-ball vzorec)

★ Možne napake pri vzorcu

- Vzorčni okvir
- Način izbire enot
- Velikost vzorca
- Odklonitev odgovorov
- Vzorčno napako je pri slučajnem vzorcu praviloma vedno mogoče oceniti
 - Interval zaupanja – verjetnost da se dejanski parameter nahaja v določenem intervalu

Vprašalnik (merski inštrument anketne raziskave)

Dvojna funkcija:

Pridobivanje podatkov v skladu s cilji raziskave

Vzpostavljanje optimalnega odnosa anketar – anketiranec

Priprava vprašalnika

Cilji ankete (raziskave)

Teoretična izhodišča, operacionalizacija

Prilagajanje operac. načrta (vprašalnika) okolju

Formalna oblika in struktura

★ Cilji raziskave, teoretična izhodišča in vsebina vprašalnika

★ Prilagajanje vprašalnika okolju

- Vsebina vprašanj (izkušnje anketirancev)
- Jezik ankete (knjižni, informativni, čimbolj standardiziran)
- Raven zahtevnosti oz. poznavanje problematike (terminologija, vrsta podatkov)

★ Struktura in oblika vprašalnika (tipi vprašanj)

- Odprta vprašanja
 - Nestandardizirano

- Tudi informacije, ki niso vnaprej pričakovane
 - Izurjeni anketarji
 - Polodprta vprašanja
 - Odprti del je redko izkoriščen
 - Zaprta vprašanja
 - Standardizacija
 - Možen večji obseg
 - Zavajajoča predstava o objektivnosti
 - Nevarnost mehničnega odgovarjanja
- ★ **Vrstni red vprašanja**
- Logičnost – vrstni red naj sledi vsebini
 - Lažja na začetku, težja na koncu
 - Problem konteksta vprašanj: vsebina predhodnih vprašanj vpliva na odgovore; umestitev vprašanj
 - Problem zaporedja splošnih in specifičnih vprašanj
- ★ **Formulacija vprašanj in ponujenih odgovorov**
- Ubeseiditev (**verbalizacija, wording**) vprašanj in odgovorov
 - Dolžina lestvice oz. število ter vrstni red ponujenih odgovorov
 - (Ne)uravnoveženost lestvic
 - Pojasnilo pred ali v samem vprašanju (dolžina vprašanja)
 - Lestvice – **verbalno izražanje** kvantitativnih stanj ali številske lestvice
 - Jasnost in preciznost
 - Izogibanje dvojnemu vprašanju
 - Relevantna, kratka vprašanja
 - Izogibati se negativnim trditvam, vrednotno nabitim izrazom in pristranskim formulacijam
- ★ **Likertova lestvica**
- Pogosto uporabljena **sestavljena lestvica** v anketnih raziskavah (za merjenje stališč ...)
 - Serija trditev, ki merijo isto teoretsko spremenljivko
 - Do istega števila točk (izmerjene vrednosti) se pride na različne načine
 - = **intervalna lestvica**

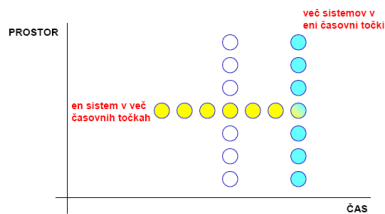
9. PRIMERJALNO RAZISKOVANJE (nekaj izhodišč, logika primerjalne raziskave, razmerje kvalitativno - kvantitativno)

Splošna definicija

- ☺ Primerjava dveh ali več »sestavljanih enot« glede istih pojavov z namenom, da se ugotavlja različnost in podobnost med temi enotami
- ☺ Poudarek se iz mikro ravni analize premakne na **makro raven analize**
- ☺ Pomemben je **kontekst proučevanega pojava**
- ★ **Predpostavka v družboslovju:** znanstvene trditve ne morejo biti univerzalno veljavne zaradi specifičnosti družbenih sistemov. → zato → Isto teorijo je treba ovrednotiti v različnih sistematskih okoljih. (Przeworski&Teune)

Okoliščine ali kontekst v okviru primerjalnega raziskovanja

- ☺ Prostorska in časovna razsežnost raziskovanja

- ☺ Enote primerjave in enote analize
- ☺ Enote analize kot konteksti oz. pogoji ... a) v katerih preizkušamo veljavnost znanstvenih trditev; b) ki so hipotetični dejavniki variacije opazovanega pojava med enotami primerjave

Cilji

- ☺ Raziskovanje različnosti ali podobnosti
- ☺ Izpopolnjevanje (razvijanje) novih teorij
- ☺ Preverjanje vzorcev podobnosti in različnosti na zmernem številu enot
- ☺ Pomembno je poznavanje primerov (imena enot)
- ☺ Preizkušanje in dopolnjevanje teorij, napovedovanje, interpretacija družbeno pomembnih pojavov

Opis, klasifikacija in problem pojasnitve

- ☺ Statistično opisovanje in klasifikacija enot primerjave je prvi in neizogibni cilj primerjalnega raz.
- ☺ Pojasnitev pojavov je možna le na podlagi natančnega opisa in klasifikacije enot → ugotavljanje razlik in podobnosti ter iskanje odgovora na vprašanje o vzrokih za razlike

Enota – spremenljivka

- ☺ Poudarek na enoti
 - ☐ Zanima nas različnost in podobnost med enotami primerjave
 - ☐ Prevladujoče kvalitativno
 - ☐ Manj enot, ki so nujno znane
- ☺ Poudarek na spremenljivki
 - ☐ Zanima nas vzročna povezanost med spremenljivkami (splošne zakonitosti, razvoj teorije)
 - ☐ Prevladujoče kvantitativno
 - ☐ Več enot, ki so lahko anonimne, zanimajo nas le njihove lastnosti

Logika spoznavanja

- ☺ Poudarek na enoti
 - ☐ Deduktivna logika: teoretsko utemeljeno iskanje podobnosti ali razlik (hipoteza o možnih vzrokih)
 - ☐ Induktivna logika: empirično odkrivanje relevantnih vzrokih izmed opazovanih pojavov, ki so teoretično (hipotetično) možni vzroki
- ☺ Poudarek na spremenljivki
 - ☐ Deduktivna logika: izhodišče spoznavanja je teorija (preizkus hipotez izpeljanih iz teorije)
 - ☐ Uporaba statističnih metod za analizo podatkov: raziskovanje vzročnih zvez med spremenljivkami – vpliv neodvisnih spremenljivk na odvisno

4 tipi (mednarodnih) primerjalnih raziskav

- Študije primerov – država kot objekt opazovanja
- Kulturno – kontekstualne raziskave – država kot kontekst (splet okoliščin)
- Mednarodne raziskave – država kot enota (značilnosti države so spremenljivke)
- Transnacionalne raziskave – država kot del širšega sistema, enota analize

Problemi:

- ☐ Identifikacija in izbor enote

- ☐ Teorija o enoti
- ☐ Država kot neustrezen okvir analize
- ☐ Problem ekvivalence: leksikalna (prevodi), funkcionalna (kontekstualna), pojmovna, merks (ekvivalenca indikatorjev)

10. OBLIKE RAZISKAV (raziskovalni načrti oz. dizajni) – pregled nekaterih najbolj pogostih oblik družboslovnih raziskav

Kriteriji različnih klasifikacij oblik raziskav

- ☺ Odnos do predmeta raziskovanja družbe:
 - ☐ Temeljne, aplikativne, akcijske
- ☺ Spoznavni cilji raziskave:
 - ☐ Poizvedovalne (pilotske, eksplorativne), opisne (deskriptivne), pojasnjevalne (eksplanatorne)
- ☺ Paradigmatski (spoznavni) cilji in uporabljene metode:
 - ☐ Pozitivizem (kvantitativno), konstruktivizem (kvalitativne), pragmatizem (kombinacije metod)
- ☺ Razmerje med številom opazovanih enot in številom opazovanih dimenzij:
 - ☐ Kvalitativne, primerjalne, kvantitativne
- ☺ Čas in prostor
- ☺ (Ne)poseganje v raziskovano okolje
- ☺ Način zbiranja podatkov

Raziskave glede na način zbiranja podatkov

- ☺ Opazovanje
 - ☐ Različni načini udeležbe v raziskovanem okolju
- ☺ Spraševanje
 - ☐ Različne ravni standardizacije
- ☺ Analiza dokumentov (vsebine)
 - ☐ Različne vrste dokumentov ter različna kvantifikacija

Raziskave glede na poseganje v okolje ob zbiranju podatkov

- ☺ Poseg v raziskovano okolje (reaktivne raziskave)
 - Opazovanje
 - Spraševanje
- ☺ Neposeganje v raziskano okolje (nereaktivna raziskava)
 - Analiza dokumentov, analiza vsebine
 - Arhivski podatki, sekundarna analiza
 - Fizični sledovi
 - Določene vrste opazovanja

Raziskovanje glede na prostorsko in časovno razsežnost

Glede na raven (opazovanja, analize, zaključkov):

- ☐ Od mikro (lokalne) ravni do makro (globalne) ravni

Glede na časovni razpon:

- ☐ Raziskave v eni časovni točki, trendi, medčasovne primerjalne raziskave

Kombinacija prostorske in časovne razsežnosti:

- ☐ Od raziskave posamičnega dogodka na omejenem prostoru do zgodovinsko primerjalne raziskave (globalnega trenda)

Raziskovalni načrti (oblike raziskav)

Anketa

Značilnosti z vidika kriterijev klasifikacije:

Temeljna, aplikativna ali akcijska
 Praviloma utemeljena v pozitivizmu
 Kvantitativna raziskava, reaktivna raziskava

Terensko participativno raziskovanje

Značilnosti z vidika kriterijev klasifikacije:

Temeljna, aplikativna ali akcijska
 Praviloma utemeljena v interpretativni paradigmi
 Kvalitativna
 Mikro raven lokacije – prostor je omejen z dosegom raziskovalčeve zaznave
 Reaktivna raziskava
 Opazovanje, spraševanje, tudi analiza dokumentov

Sekundarna analiza

Značilnosti z vidika kriterijev klasifikacije:

Temeljna (bolj običajno) ali aplikativna
 Praviloma utemeljena v pozitivizmu
 Kvantitativna
 Bolj običajno na makro ravni
 Nereaktivna raziskava
 Uporaba arhivskih podatkov

Primerjalno raziskovanje

Značilnosti z vidika kriterijev klasifikacije:

Temeljna (bolj običajno) ali aplikativna
 Možni različni paradigmatiski temelji
 Kvantitativna (usmerjena na spremenljivke) ali kvalitativna (usmerjena na enote)
 Makro raven enot, medčasovne analize
 Reaktivna ali nereaktivna raziskava
 Spraševanje, analiza dokumentov, arhivski podatki (sekundarna analiza)

Medčasovne analize

Značilnosti z vidika kriterijev klasifikacije:

Temeljna (bolj običajno) ali aplikativna ali akcijska raziskava
 Različni paradigmatiski temelji
 Kvantitativna ali kvalitativna
 Makro ali mikro raven, časovni potek je pomemben
 Reaktivna ali nereaktivna
 Spraševanje, analiza dokumentov

- Medčasovna analiza kot primerjalna raziskava – opazovanje 1 družbe v različnih fazah njenega razvoja
- Medčasovna analiza in elementi eksperimentalne logike - merjenje pojava v več časovnih točkah – iskanje dejavnikov spremembe v času

Eksperiment

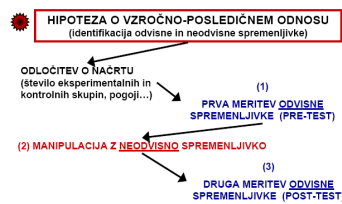
Značilnosti z vidika kriterijev klasifikacije:

Temeljna ali aplikativna ali akcijska raziskava
 Utemeljena v pozitivizmu
 Praviloma kvantitativna
 Običajno mikro raven – prostorsko omejena, časovni potek pomemben
 Reaktivna
 Spraševanje, opazovanje

Eksperiment in vzročnost

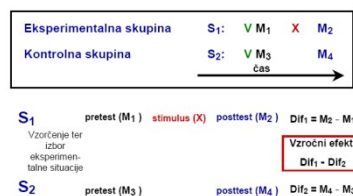
Logika in potek eksperimenta

Kontroliranost pri eksperimentu (po čem se eksperiment razlikuje od ostalih razis.načrtov)

- Kontrola eksperimentalne situacije (okolja, pogojev)
- Eksperimentalna in kontrolna skupina (enakost skupin)
- Kontrola neodvisne spremenljivke (eksperimentalni stimulus) – manipulacija z neodvisno spremenljivko
- Kontrola odvisne spremenljivke – merjenje odvisne spr. pred in po manipulaciji z neodvisno spr.

Klasični dvoskupinski eksperimentalni načrt

Longitudinalne raziskave

Opazovanje sprememb na ravni celote - trend

- Zanima nas sprememba obsega podpore določeni vrednotni usmeritvi, stranki, stališču na ravni celotne raziskovane populacije
- Spremembe stališč v času – odraz družbenih sprememb (npr. SJM)

Panelne raziskave

Oblika medčasovne raziskave

Opazovanje istih enot v najmanj 2 časovnih točkah glede istih značilnosti

- **Panel:** opazujemo isto populacijo v več časovnih točkah s pomočjo različnih vzorcev (npr. SJM), opazujemo le »neto« spremembe na celotni populaciji
- **Trend:** opazujemo iste enote (ali isti vzorec) v več časovnih točkah, opazujemo lahko tudi spremembe pri posameznih enotah opazovanja

☺

Problem zanesljivosti in veljavnosti

- Problem realizacije enakega vzorca ob ponovitvah
- Anonimnost je vprašljiva
- Problem merskih inštrumentov
- Učinki prve meritve (še posebej pri merjenju stališč)

Analiza vsebine (dokumentov, besedil)

Značilnosti z vidika kriterijev klasifikacije:

Temeljna ali aplikativna raziskava

Različni paradigmski temelji, bolj običajno pozitivizem

Običajno kvantitativna, lahko tudi kvalitativna

- Prostor ni posebna omejitev, običajno gre za pokrivanje določenega čas. obdobja, lahko omejitev na konkreten dokument (npr. program stranke)

Nereaktivna

Zbiranje podatkov = analiza vsebine

- ☺ [Analiza vsebine = tehnika zbiranja podatkov in analize vsebine teksta oz. sporočila \(besedilo, govor, podoba\)](#)
- ☺ [3 ključni raziskovalni problemi, v katerih je uporabna analiza vsebine:](#)

Velike količine teksta

(Časovna) distanca do raziskovanega problema

Odkrivanje skritih (latentnih) vsebin teksta

[Postopki v okviru analize vsebine:](#)

Formulacija raziskovanega problema in konceptualizacija

Identifikacija enote analize

Vzorčenje

Operacionalizacija – definiranje spremenljivk in oblikovanje kategorij za kodiranje

Merjenje in kodiranje – zbiranje podatkov

Analiza zbranih podatkov

[Vrste enot](#)

Enote vzorčenja (med seboj neodvisne, fizično omejene)

- ☐ Enote analize (lastnost enote nedvoumna in enoznačna; enota analize je ožja ali enaka enoti vzorčenja)
- ☐ Enote konteksta (širše od enot analize in ožje oz. enake enotam vzorčenja; pomembne za določanje vrednosti neke spremenljivke pri konkretni enoti analize)

[Vzorčenje in enota analize](#)

- ☐ Vzorčenje je odvisno od tega, kaj je enota analize
- ☐ Vzorčenje na več ravneh
- ☐ Problem definiranja vzorčnega okvira

[Merjenje in kodiranje](#)

- ☐ Sistem kodiranja je rezultat operacionalizacije
- ☐ Merimo: pogostost, usmerjenost, intenzivnost, prostor oz. obseg
- ☐ Manifestne in latentne vsebine: problem zanesljivosti in veljavnosti

11. OBJEKTIVNOST V DRUŽBOSLOVJU(problem družbene determiniranosti raziskovanja družbe)

[Objektivnost](#) – nanaša se na rezultate raziskave

☺ 2 vidika objektivnosti:

- ☐ [Odnos do stvarnosti](#) – do predmeta raziskovanja
- ☐ [Formalne lastnosti znanstvenega spoznavanja](#) – metoda

[Preverljivost](#) – problem formalnih lastnosti znanstvenega spoznavanja

☺ Nužen (ne zadosten) pogoj objektivnosti

☺ [4 proceduralna pravila:](#)

Javnost podatkov

Javnost raziskovalnega postopka

Kontrola v toku raziskave

Prikaz vrednotnih izhodišč raziskovalca

[Ovire objektivnosti v družboslovju](#) – problem odnosa do stvarnosti

[Nemožnost popolne kontrole pogojev raziskovanja](#)

[Tehnične oz. metodološke ovire](#)

[Etične ovire](#)

[Družbena determiniranost raziskovanja](#)

[Opazovanje od znotraj \(tudi raziskovalec je del družbe, ki jo raziskuje\)](#)

[Položaj raziskovalca v družbi](#)

[Interesi in vrednote raziskovalca](#)

Reakcije in pričakovanja okolja

Zdrav razum (termini iz jezika vsakdanjega življenja ...)

Objektivnost, preverljivost in nekatere dileme

Podatki

- Problem glede vrste pojavov
- Problem glede vrste pojmov – dopustnost teoretskih pojmov, katerih vsebine ni mogoče neposredno opazovati

Vrednote

- Vrednotna nevtralnost
- Samorefleksija – »moja« vrednotna perspektiva je edina, ki zagotavlja objektivnost
- Samorefleksija + refleksija – enakovredno obravnavanje različnih možnih vrednostnih perspektiv

12. SEKUNDARNA ANALIZA (SA) IN ARHIVI PODATKOV (Janez Štebe)

Sekundarna analiza

- ☺ = **metodološki pristop**, ki lahko kombinira več različnih metod, virov podatkov in analitičnih postopkov
- ☺ Poudarek je na izkoriščanju prednosti uporabe **obstoječih podatkovnih virov** – iskanje in vrednotenje
- ☺ Ne vsebuje faze in zbiranja podatkov na novo

Prednosti sekundarne analize

- ☺ Konceptualno – vsebinski razlogi
- ☺ Metodološki razlogi
- ☺ Ekonomski razlogi

Faze raziskave in posebnosti sekundarne analize

- ☺ **Izbor problema v SA**
 - **Iskanje problema** – nemoteče merjenje, analiza dokumentov, materialnih ostalin; podatkovno centrično pregledovanje po vsebinah spremenljivk v razpoložljivih virih za iskanje raz. Zamisli
 - **Potrjevanje teorije, prikaz stanja**
 - Pri odločanju za SA **tehtam stroške**
- ☺ **Konceptualizacija in SA**
 - Pristop z uporabo **operacionalnih definicij** – iščemo dobesedno ekvivalentne ali vsaj ex-post harmonizirane spremenljivke tem v referenčni literaturi
 - Če ne najdemo dobesedno spremenljivk, poizkušamo razmišljati **abstraktno** – širše konceptualizacije
 - **Neodvisnost konceptualizacije** – isti pojav lahko nastopa v različnih konceptualizacijah, npr. udeležba na lokalnih volitvah – indikator povezanosti v skupnosti ali političnega delovanja
- ☺ **Enote in vzorci**
 - Kombiniranje več vzorcev med sabo za pripravo datotek **za medčasovno raziskavo**, študij specialnih populacij in mednarodno primerjalno raziskovanje
 - Kombiniranje več virov podatkov **za večnivojsko analizo** (npr. prostorski, statistični in anketni)
 - Sekundarna analiza ima največ prednosti ko gre za datoteke velikih velikosti iz anket
- ☺ **Merjenje (zanesljivost, veljavnosti)**
 - **Prihrani čas za zbiranje** (vendar moramo upoštevati dodatni čas, ki ga porabimo za seznanjanje z datoteko in za dodatno pripravo podatkov in analize)
 - Najpomembnejše znane raziskave so narejene z upoštevanjem **visokih standardov kvalitete**, tudi pri uporabi uveljavljenih indikatorjev za merjenje konceptov

□ Zaradi velikega števila vsebinskih področij je vsakemu konceptu namenjeno samo **omejeno število indikatorjev** – manjša zanesljivost; toda, večinoma so izbrani s predhodnim testiranjem merskih karakteristik

□ Z uporabo več virov bolje **ocenimo pristranosti merjenja**

☺ Analiza

□ **Medčasovne longitudinalne analize in primerjalne mednarodne datoteke**, ki jih analiziramo s kompleksnimi analitičnimi pristopi (kohortna analiza, večnivojska analiza, upoštevanje kontekstualnih dejavnikov in merske kvalitete spremenljivk)

□ Širok nabor “neodvisnih spremenljivk” za **multivariatno analizo vzročnosti**

Problemi, raziskovalne zamisli rezervirane samo za SA

☺ **Ponovitev** (replikacija), preverjanje originalnih raziskovalnih rezultatov na istih podatkih, poučevanje

☺ **Podaljšanje** (ekstenzija) raziskovalnega problema

☺ Medčasovno, primerjalno raziskovanje in raziskovanje specialnih populacij ...

Namen »Arhiva materialov v povezavi z objavami«

☺ Podatkovne datoteke in informacije v obliki, ki omogoča ponovitev raziskave

☺ Datoteke lahko služijo pri pripravi združenih datotek

☺ Deponiranje datotek je pogoj za objavo članka (material spremljajo podrobna pojasnila)

Analitični prijemi

☺ Različne tradicije raziskovanja mobilnosti (analiza tabel in regresijski modeli)

☺ Multivariatni regresijski modeli z upoštevanjem učinka kohorte za primerjavo različnih obdobj

☺ Upoštevanje učinka razlik v strukturi (izobrazbeni in poklicni)

Naloge Arhiva

☺ Poizvedovanje in pridobivanje podatkov

☺ Ravnanje s podatki

☺ Posredovanje in razširjanje podatkov uporabnikom

□ **Cilj: zagotoviti dostopne visoko kakovostne podatke za raziskovanje in izobraževanje**

Viri podatkov

- ☺ Akademski raziskovalni projekti
- ☺ Po naročilu vlade, iz virov statističnega urada
- ☺ Tržne in javnomnenjske raziskave (Mediana, CATI, Gral - Iteo)
- ☺ Iz tujih arhivov

Pomen zapuščine slovenske empirične sociologije

☺ Pomembno za poznavanje lastnih raziskovalnih tradicij

☺ Pretekli podatki za primerjave in analize družbenih sprememb

☺ Podatki ponekod izgubljeni ali uničeni

Dostop do statističnih podatkov (<http://stat.si>)

☺ Uradne statistike pogosto objavljajo le **agregirane podatke**

☺ Problem dostopa do individualnih podatkov (popis, registri)

□ Povezovanje registrov med sabo, s prostorskimi podatki, harmonizacija spremenljivk...

□ Problem zaupnosti in spodbujanja stopenj sodelovanja

Principi pri raziskavah namenjenih sekundarni analizi

- ☺ Izpolnjevanje najvišjih metodoloških zahtev
- ☺ standardizacija merjenja
- ☺ izbor indikatorjev zanimivih za širše akademsko okolje
- ☺ doslednost v ponavljanju skozi čas

takoj na voljo uporabnikom za sekundarno analizo kot infrastrukturni vir

ESS (Evropska družboslovna anketa)

- ☺ Rotirajoči moduli za posebne vsebine (30-60 kazalcev iz zaključenih tematskih blokov).
- ☺ Cilj je možnost **intenzivne in sistematične analize določenega družbenega področja**
- ☺ **Tematike:** Državljanstvo, participacija, demokracija; Stališča o priseljevanju; Ekonomska morala v Evropi, Stališča o zdravju in medsebojni pomoči; Družina, delo, blagostanje; Življenjski cikel in Oblikovanje kazalcev napredujoče Evrope